

ÚVOD.

Pojem, zdroje a písemnictví civilního procesu.

§ 1. Pojem civilního procesu.

Hmotné právo občanské vytyčuje, ačif způsobem (ponejvíce dispositivním, pravidla o tom, která soukromá práva vznikají, se mění a zanikají. Naplní-li se tato pravidla, stav posavadní stává se stavem trvalým nebo se přesunuje na jiné pole nebo konečně vymizí. Rubem toho jest nárok zúčastněného subjektu, by trvanlivosti, přesunu neb odumření dotčeného poměru bylo dbáno i osobami třetími. Poněvadž pak tento stav jest stavem o právo se opírajícím, tudíž stavem právním a příznakem práva jest vynutitelnost, skýtá se oprávněnému možnost, by zlomil odpor toho, kdo o změnu právního poměru usiluje nebo ji přivodil. Jen o to se jedná, kdo povolán jest vynutiti, by dbáno bylo právního stavu. Přirozeným obhájcem porušené rovnováhy v poměrech soukromoprávních byl by ovšem v první řadě ten, v jehož právo bylo vsaženo, přirozenou ochranou soukromých práv a nároků byla by svépomoc, t. j. možnost, poskytnutá postižené osobě, by vlastní silou a mocí obnovila nebo zajistila právní rovnováhu. Než s tímto prostředkem nelze se spořádanému státu spřáteliti. Prostředek ten jest prostředkem jednak nevhodným, jednak, co do své účinnosti, velmi pochybným. Svépomoc jest k ochraně soukromého práva prostředkem nevhodným, ponechávajíc osobě na věci zúčastněné a tudíž předpojaté, rozhodovati o tom, na čí straně jest právo. Chová proto v sobě nebezpečí, že utvoří si strana úsudek, subjektivně snad pochopitelný, objektivně však nesprávný, a že počinem svým nezjedná průchod právu, nýbrž přivodí další bezpráví horší snad toho, jemuž svépomocí chce čeliti. Svépomoc jest však i co do své postačitelnosti, prostředkem více než pochybným.

Nejednat se při porušení práva jen o teoretické formulování toho, na čí straně právo jest, nýbrž i o to a hlavně o to, aby stav právní byl zjednan a pro budoucnost obhájen. A tu třeba že i objektivně zcela důvodným bylo by stanovisko jednotlivce, že on jest v právu, nic tím není věci odpomoženo, dokud odpůrce na toto stanovisko dobrovolně nepřistoupí nebo dokud ten, v jehož právo bylo vsaženo, nemá s dostatek moci a síly, by svému stanovisku zjednal průchod. Vidno z toho, že svépomoc jednak zjednává vrátký a pochybný podklad pro stálost a zabezpečení práv soukromých, jednak jest s to, by sama zrodila další bezpráví a vyvrcholila v bezuzdném měření se vzájemné síly a moci a tím klid a pořádek rušila. Dopouští proto zákon svépomoc jen v nejužších mezích jako prostředek obranný proti neoprávněnému útoku (§ 344 obč. zák., § 2 g., tr. zák.), zakazuje ji však nadobro jako prostředek útočný, čině útočníka za tento krok zodpovědným (§ 19 obč. zák.). Důsledkem toho jest povinností státu, postarati se vhodným způsobem o to, kterak řešiti soukromoprávní rozepře, to jest případy, kde střetnou se dva soukromoprávní subjekty, z nichž jeden, tvrdě určitý skutkový poměr, hájí jakožto zákonu prý vyhovující stav, jaký jest, druhý pak, připouštěje též skutkový poměr nebo tvrdě skutkový poměr odchylný, usiluje o to, aby stav, jaký jest, byl, přiče se prý zákonu, pozměněn. Při tom státu obeplouti jest úskalí, o něž ztroskotává se ochrana soukromých práv svépomocí.

Úkolem státu jest jednak, aby určil k řešení soukromoprávních rozepří osoby ve věci nepředpojaté, jednak, by výroku jejich zaručil uznání a ochranu. To činí stát tím, že řešení sporů přenáší na zvláštní orgány, jimiž jsou soudy, jednak, že za soudními výroky stojí svou mocí donucovací. Soupeři ve sporu jsou stranami rozepře, jeden z nich, jenž soudní pomoci se dovolává, slove žalobcem, druhý slove žalovaným. Zákon určuje, který soud co do druhu a místa je povolán, by spor projednal a rozhodl, jaké úkony připadají při tom na soudce a kterak vyvíjí se činnost stran. Všechny úkony soudce a sporujících se stran, jež, spiaty jsouce pořádkem ústrojným, nesou se k tomu, by soukromoprávní nárok byl soudním výrokem jednou pro vždy určen a přestal jednou pro vždy býti zdrojem svárů a neshod, jsou soudním řízením ve věcech sporných neboli procesem civilním. Souhrn právních pravidel, úkony tyto upravujících, tvoří právo procesní v objektivním slova smyslu. Právo stran na procesní úkony a zákonnou účast při těchto úkonech jest právem procesním v subjektivním slova smyslu. Konečnou a nezvrat-

nou úpravou neboli formulací sporného soukromoprávního nároku není činnost soudu ještě vyčerpána. Zákon zmocňuje soudce dále i k tomu, by jako orgán státní moci podal straně pomocnou ruku proti tomu, kdo nedbá soudního výroku, a donutil ho k tomu, by dle soudního výroku se zachoval. Souhrn právních předpisův, upravujících donucovací moc soudů vůči neposlušnosti proti soudním, nezvratným výrokům o nárocích soukromoprávních, jakož i předpisů, sloužících zabezpečení této donucovací činnosti, nazývá se právem exekučním. Právo procesní v užším shora vyhraněném smyslu i právo exekuční tvoří procesní právo v širším smyslu. Předmětem dalších výkladů bude pouze procesní právo v užším smyslu.

§ 2. Zdroje procesního práva.

Pod tímto odstavcem bude pojednáno:

- I. o zdrojích procesního práva,
- II. o právní povaze procesního práva,
- III. o výkladu procesuálních předpisů,
- IV. o místních mezích procesního práva,
- V. o časových mezích procesního práva,
- VI. o písemnictví procesního práva.

I. Zdroje procesního práva.

A) Předchůdcem platného procesního práva byla celá řada zákonných předpisů, děkujících za svou tvorbu a svůj vznik časovému období více než jednoho sta let. Byly to dílem

1.) zákony o soudním řízení, zahrnující v sobě procesní právo v širším smyslu, dílem

2.) zákonné předpisy o soudní organizaci.

K čís. 1. Staršími zákonnými předpisy o soudním řízení byly:

a) obecný soudní řád Josefa II. ze dne 1. května 1781, čís. 13 sb. z. s. Byl vybudován na zásadách obecného práva, plativších v zemích českých podle obnoveného zřízení zemského (1627) a k němu vydaných deklaratorií (1640) a pragmatik (1753). Vedle prvotní redakce, plativší zejména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, byla ještě druhá redakce, plativší v několika zemích bývalého rakouského státu, zvaná západohaličský soudní řád ze dne 19. prosince 1796, čís. 329 sb. z. s.

b) četné dvorské dekrety, resoluce a jinaké zákonné předpisy, jimiž obecný soudní řád v té i oné redakční podobě byl pozměněn nebo zrušen.

c) Zvláštní zákony o mimořádných způsobech řízení (na př. řízení ve věcech rušené držby, ve věcech nájemních, směnečných, řízení bagatelní, sumární atd.).

Z těchto starších zákonů:

K písm. a a b ustoupil obecný soudní řád obojí redakce i s dodatky nadobro platným dosud zákonům procesním. Zejména pozbyl nyní působnosti i předpis § 13 ob. s. ř., jímž, arcif velice kuse, upraven jazyk soudní. Platný civilní řád soudní vyhnul se této palčivé otázce, ač výklad čl. 19 základního zákona státního o všeobecných právech občanů státních ze dne 21. prosince 1867, čís. 142 ř. z., tak zvaných jazykových nařízení a jiných otázky té se dotýkajících předpisů byl nevysychajícím zdrojem sporů, v nichž nerozhodováno ponejvíce po právu a zákonu, nýbrž dle politické moci a národnostní zvuile na úkor zejména jazyků slovanských. Nápravu zjednal teprve státoprávní převrat. V důsledku menšinové ochrany, zaručené mírovými smlouvami, byl, dokonce ještě s dalekosáhlejšími ústupky, než jaké čl. státu ukládaly smlouvy mírové, vydán zákon ze dne 29. února 1920, čís. 122 Sb. z. a n., jímž podle § 129 ústavní listiny stanoveny zásady jazykového práva v republice čsl. (tak zvaný jazykový zákon).

K písm. c. Ze zvláštních zákonů o mimořádných způsobech řízení podržely působnost

a) dvorský dekret ze dne 23. srpna 1819, čís. 1595 sb. z. s. o řízení ve sporech manželských,

b) zákon ze dne 27. dubna 1873, č. 67 ř. z. o řízení upomínacím, tento však s pozdějšími podstatnými změnami.

K čís. 2. Staršími zákony o soudní organizaci byly:

a) Jurisdikční norma, to jest předpisy o soudní příslušnosti, obsažené v čís. pat. ze dne 20. listopadu 1852, čís. 144 ř. z., zrušená nadobro novou jurisdikční normou.

b) Zákony o zevní organizaci soudů. Sem patří:

α) nejv. rozh. ze dne 31. prosince 1851, č. 4 ř. z. na rok 1852, jímž stanoveny zásady o ústrojí soudů;

β) nejv. rozhodnutí ze dne 14. září 1852, vyhlášené ministerským nařízením ze dne 19. ledna 1853, č. 10 ř. z. o sborových soudech I. a II. stolice (zemských soudech, krajských soudech a vrchních zemských soudech) a městských delegovaných okresních soudech. Zachováno v působnosti § 48 zákona o soudní organizaci, arcif s výhradou napotomních změn a s tím, že zvláštní útvar městských delegovaných okresních soudův odpadl;

γ) zákon ze dne 11. června 1868, čís. 59 ř. z. o organizaci okresních soudů. Platí dle § 48 zák. org. dosud;

δ) statut nejvyššího soudu dle čís. pat. ze dne 7. srpna 1850, čís. 325 ř. z. V republice Československé více neplatí;

ε) základní zákon státní ze dne 21. prosince 1867, čís. 143 ř. z. o říšském soudě a zákon ze dne 18. dubna 1869, čís. 44 ř. z. o organizaci říšského soudu, řízení před ním a výkonu jeho nálezů. Pro obor soukromého práva měl říšský soud význam, zejména pokud šlo o řešení sporů o příslušnost mezi soudy a úřady správními. U nás instituce říšského soudu nebyla převzata.

c) Zákony o vnitřním zařízení a jednacím řádě soudů. Sem patří t. zv. soudní instrukce, t. j. čís. pat. ze dne 3. května 1853, č. 81 ř. z. o vnitřním zařízení a jednacím řádu všech soudních úřadů. Na její místo z valné části nastoupily předpisy zákona o soudní organizaci a jednacím řádu. Některé předpisy soudní instrukce platí však dosud.

d) Zákony o zvláštním postavení soudců:

α) zákon ze dne 21. května 1868, čís. 46 ř. z. o kárném (disciplinárním) řízení proti soudcům a podmínkách, za kterých lze soudce proti jeho vůli jinam přeložiti nebo dáti do výslužby. Tento zákon, t. zv. disciplinární zákon soudcovský platí dosud;

β) tak zvaný syndikátní zákon ze dne 12. července 1872, čís. 112 ř. z., jímž upraveno žalobní právo stran pro právní porušení, způsobené soudními úředníky v jejich úřední působnosti. Tento zákon platí dosud.

e) Zákony o soudních zástupcích stran z povolání:

α) advokátní řád ze dne 6. července 1868, čís. 96 ř. z. Platí dosud, arcí s některými pozdějšími změnami. Sem patří zejména zákon ze dne 31. ledna 1922, čís. 40 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech;

β) disciplinární statut pro advokáty a kandidáty advokacie ze dne 1. dubna 1872, čís. 40 ř. z. Platí až na některé změny dosud;

γ) služební návod pro finanční prokuratury ze dne 16. února 1855, čís. 34 ř. z. Nahražen pozdějším novým návodem;

δ) min. nař. ze dne 8. června 1857, č. 114 ř. z. o postupu proti pokoutním písařům. Zachováno částečně v platnosti;

ε) notářský řád ze dne 25. července 1871, čís. 75 ř. z., dále 13. hlava not. řádu ze dne 21. května 1855, č. 94 ř. z., §§ 27 až 30 notářské sazby a min. nařízení ze dne 7. května 1860, čís. 120 ř. z. o notářích, jakožto soudních komisařích. Platí s jistými změnami

dosud. Zákonem ze dne 5. listopadu 1919, čís. 600 Sb. z. a n. změněna dosavadní ustanovení o notářských sazbách. Vládním nařízením ze dne 30. listopadu 1920, čís. 69 Sb. z. a n. vydány předpisy o sazbách notářských a nová sazba. Toto nařízení zrušeno vládním nařízením ze dne 11. května 1923, čís. 102 Sb. z. a n. o poplatcích notářů.

B) Píatné procesní právo tvoří:

I. Starší zákony, pokud dožily se až dnešních dnů. O těchto byla již řeč.

II. Zákony procesní reformy z let 1895 a 1896.

III. Zákony z doby po procesní reformě.

K odstavci II. Procesní zákony z reformy 1895 a 1896.

S reformními návrhy ohledně procesního práva započato v bývalém Rakousku roku 1867. Úspěchu doděláno se však teprve v letech 1895 a 1896. V roce 1893 předloženy vládou k parlamentárnímu projednání osnovy jurisdikční normy, civilního řádu soudního a exekučního řádu. By osnovy neutonuly, jako obyčejně, v jednání o podrobnostech, vydán ad hoc zákon ze dne 5. prosince 1894, čís. 227 ř. z., jímž prozkoumání řečených osnov s příslušnými uvozovacími zákony, dále osnovy zákona o soudní organizaci a konečně návrhu poslanecké sněmovny na novou úpravu živnostenských soudů přikázáno bylo nejprve stálému (permanentnímu) výboru sněmovny poslanecké, potom stálé (permanentní) komisi sněmovny panské a posléze společné konferenci výboru a komise. Usnesení konference předkládána plenu obou sněmoven ke generální debatě s vyloučením debaty speciální. Po generální debatě měla jedna každá z obou sněmoven na vůli, by návrhy en bloc buď přijala neb odmítla. Hlasování dopadlo tak, že všechny návrhy en bloc přijaty. Tím přišly k místu:

1.) Zákon ze dne 1. srpna 1895, čís. 111 ř. z. o výkonu soudní pravomoci a příslušnosti řádných soudů v občanských záležitostech právních (jurisdikční norma) a uvozovací zákon k témuž zákonu z téhož dne čís. 110 ř. z.

2.) Zákon ze dne 1. srpna 1895, čís. 113 ř. z. o soudním řízení v občanských právních rozepřích (civilní řád soudní) s uvozovacím zákonem z téhož dne čís. 112 ř. z.

3.) Zákon ze dne 27. května 1896, č. 79 ř. z. o řízení exekučním a zajišťovacím (exekuční řád) s uvozovacím zák. z téhož dne číslo 78 ř. z.

4.) Zákon ze dne 27. listopadu 1896, čís. 217 ř. z., jímž vydány předpisy o obsazování, vnitřním zařízení a jednacím řádě soudů (zákon o soudní organizaci). Na základě a k provedení tohoto zákona vydán pak nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 5. května 1897, čís. 112 ř. z. jednacím řád pro soudy první a druhé stolice. Výnosem ministerstva spravedlnosti ze dne 22. listopadu 1923, čís. 37.491, čís. 40 věstníku ministerstva spravedlnosti, změněna označení rejstříků pro soudy I. a II. stolice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Změna rejstříkových značek nejvyššího soudu sdělena na str. 180 věstníku z téhož roku.

5.) Zákon ze dne 27. listopadu 1896, čís. 218 ř. z. o soudech živnostenských a soudní pravomoci ve sporech ze živnostenského poměru pracovního, učňovského a námezdního.

Zákony čís. 1—4 nabyly působnosti dnem 1. ledna 1898, zákon čís. 5 dnem 1. července 1898.

Uvedené zákony jsou kmenem dosud platných procesuálních předpisů. Zákony ty nastoupily na místo starších zákonů procesních a to:

1.) Civilní řád soudní na místo Josefinského obecného soudního řádu obojí redakce, jakož i na místo starších zákonů o zvláštních způsobech řízení, vyjímajíc, jak řečeno, dvor. dekret z roku 1819 o řízení ve sporech manželských a zákon o řízení upomínacím (čl. XXVIII. uvcz. zák. k civ. ř. s.). Dvorský dekret přízpusoben pak nařízením min. spravedlnosti ze dne 9. prosince 1897, č. 283 ř. z. předpisům civilního řádu soudního. Jinak předpisy o zvláštních způsobech řízení, pokud je zákon i nadále uchoval, jsou v civ. ř. s.

2.) Exekuční řád na místo příslušných předpisů Josefinského soudního řádu a předpisů doplňujících.

3.) Jurisdikční norma na místo staré j. n.

4.) Organizační zákon a jednacím řád na místo soudní instrukce, vyjímajíc předpisy instrukce, vypočtené v § 19 zákona o soudní organizaci. Novými zákony zrušeny generelně dosavadní předpisy, pokud se týkají předmětů, novými zákony upravených. V tomto směru dlužno podotknouti toto:

1.) Zákon v příslušných uvozovacích předpisech vypočítává příkladmo starší procesuální zákony, jež novým procesním právem

a) nedoznaly změn a platí tudíž plným svým rozsahem i nadále,

b) byly nadobro zrušeny,

c) zachovány v platnosti se změnami, jež se zároveň vytyčují.

2.) Jinak jest otázkou výkladu zákona, zda a pokud starší zá-

kony dotýkají se předmětů, novým procesním právem upravených, a jsou jím proto zrušeny.

3.) Nové procesní právo nedotýká se poměrů, upravených smlouvami mezinárodními. To dílem v zákoně výslovně vytčeno (na př. čl. VI., č. 3 a čl. IX. uvoz. zák. k j. n., čl. VIII. a XXXV. uvoz. zák. k civ. ř. s., § 57 civ. ř. s., čl. VII. uvoz. zák. k ex. ř. a § 84 exek. ř.), jinak rozumí se dle povahy věci samo sebou.

Na Slovensku platí civilní řád soudní zák. čl. I.: 1911, zák. čl. LX.: 1881 o řízení exekučním a četné další předpisy.

K odstavci III. Procesní zákony z doby po procesní reformě.

Tyto budou v podrobnostech na jednotlivých místech uvedeny. Zde dlužno zejména vytknouti:

1.) Nařízení veškerého ministerstva ze dne 9. března 1898, čís. 41 ř. z. o služební instrukci finančních prokuratur, jež nastoupila na místo služební instrukce z roku 1855, zmíněné v článku IV, čís. 1 uvoz. zák. k civ. ř. s. Doplnky obsahuje vládní nařízení ze dne 4. června 1919, čís. 313 Sb. z. a n.

2.) Zákon ze dne 24. února 1907, čís. 41 ř. z. o konání spravedlnosti u vrchních zemských soudů a nejvyššího soudu.

3.) Zákon ze dne 25. ledna 1914, čís. 15 ř. z. o služebním poměru státních úředníků a sluhů (služební pragmatika), obsahující zejména předpisy o kárném řízení proti soudním úředníkům kancelářským a sluhům.

4.) Císařské nařízení ze dne 1. června 1914, čís. 118 ř. z. (t. z v. novela o úlevách soudům), již právo procesní v přechetných důležitých směrech dílem změněno, dílem doplněno; zejména zrušen zákon z roku 1907 (čís. 2), pokud se týká složení senátů vrchních zemských soudů a nejvyššího soudu.

5.) Ze zákonů Československé republiky:

a) zákon ze dne 2. listopadu 1918, čís. 5 Sb. z. a n. o nejvyšším soudě, jenž zrušen a nahrazen zákonem ze dne 16. dubna 1919, čís. 216 Sb. z. a n.;

b) zákon ze dne 2. listopadu 1918, čís. 3 Sb. z. a n. o nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů;

c) zákon z téhož dne č. 4 Sb. z. a n. o příslušnosti k rozhodování o nárocích proti státu nebo jeho částem. Zákony čís. 3 a 4 Sb. z. a n. byly úkony, přikázané v bývalém Rakousku říšskému soudu, z části přeneseny na zvláštní kompetenční senát, z části rozděleny mezi nejvyšší správní soud a zemský soud v Praze;

d) čtvrtá hlava ústavní listiny ze dne 29. února 1920, čís. 121 Sb. z. a n. o moci soudcovské. Tím pozbyla platnosti ustanovení základního zákona státního ze dne 21. prosince 1867, čís. 144 ř. z. o moci soudcovské;

e) jazykový zákon, o němž již byla řeč;

f) zákon ze dne 1. dubna 1921, čís. 161 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti a soudním řízení v občanských věcech a o projednání pozůstalosti;

g) zákon ze dne 8. června 1923, čís. 123 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákonů o soudní příslušnosti, soudním řízení v občanských věcech, o exekučním řízení, o pozůstalostním řízení a poručenských věcech;

h) zákon ze dne 19. prosince 1924, čís. 294 Sb. z. a n., jímž až do jiné zákonné úpravy prodloužena platnost obou předchozích zákonů.

Co se týče další platnosti procesního práva bývalého Rakouska v Československé republice dlužno ještě podotknouti toto:

1.) Právo to platí dle zásady čl. 2 zákona ze dne 28. října 1918, čís. 11 Sb. z. a n., vyjímajíc území kdysi uherské, u nás nadále, pokud nedoznalo změn zákonodárstvím Československé republiky a pokud jednotlivé předpisy jsou srovnatelný se změněnými státoprávními poměry;

2.) pochybno, zda-li a jak dalece platí u nás procesní právo bývalého Rakouska, pokud opírá se o smlouvy mezinárodní. V té příčině dlužno rozeznávat:

a) ve vzájemném procesním styku dílčích států, vzniklých z bývalého Rakousko-uherského mocnářství, právo to neplatí, poněvadž státy ty nebyly vzájemnými smluvníky příslušných smluv a nelze proto mluvit o nějakém vstupu jejich jako částí bývalého celku ve smlouvy ty. To uznává jak judikatura, tak i legislativa, upravujíc postupně dotyčné vzájemné procesní styky;

b) v poměru k jiným státům je otázka v mezinárodním právu nevyřešena. Někteří míní, že v případech, kde jeden smluvní stát rozpadne se v několik nových samostatných států, tyto jako částí bývalého celku jsou mezinárodními smlouvami vázány, a že vázán jest, arcíť s právem výpovědi, i druhý smluvní stát. Bude zde prakticky záležeti na tom, jak zúčastněné státy ku věci se zachovají.

II. Právní povaha procesního práva.

Předpisy hmotného práva občanského upravují soukromoprávní

poměry způsobem zásadně a pravidelně dispositivním, ponechávající zásadně zúčastněným osobám, by věc jinak uspořádaly. Opak toho platí o právu procesním. Právem procesním vytčeny jsou pro soudy, jakožto orgány státní, vykonávající moc veřejnou jednak meze jejich pravomoci, jednak způsob projednání a rozhodování soukromoprávních rozepří, jednak postup při prozatímní ochraně a konečném vynucování přisouzených nároků. Ve všech naznačených směrech přichází v úvahu nejen zájem zúčastněných stran, nýbrž valnou měrou i zájem veřejný. Tímto zájmem je určeno, kolik veřejné moci a na které státní orgány se přenáší a kterak tyto orgány mají přenesenou na ně moc veřejnou vykonávat. Z těchto důvodů jsou předpisy procesuální zásadně a pravidelně rázu nutkavého (*ius cogens*), jež jako jiné předpisy veřejného práva, do něhož náležejí, vyňaty jsou z dispozice zúčastněných stran. Pokud opačná dispozice stran co do použití procesního práva se dopouští, jedná se právě o výjimku z pravidla, již nutno přísně vykládati. Zákon dovoluje stranám změnití neboli posunouti soudní příslušnost, to však jen v mezích, v zákoně přesně vytčených, a jen pro rozepře (§ 104 j. n.), nikoli též pro exekuci (§ 51 exek. ř.); zákon nedovoluje stranám před státními soudy t. zv. proces konvencionální, t. j. způsob projednávání rozepře, výhradně stranami smluvený, ovšem ale dopouští takovýto proces před rozsudími (§ 587 civ. ř. s.), vytýkáje ostatně i pro tento případ jisté předpisy, jichž nezbytně nutno šetřiti; zákon nedopouští za žádných okolností, by strany i co do vedení exekuce podrobily se rozsudímu (čl. II. uvoz. zák. k exek. ř.). Ježto však procesní právo předpisuje jen cestu ke zjištění a uskutečnění nároků soukromoprávních, nepostihuje nutkavý ráz procesního práva jakožto práva veřejného úkony stran, jimiž buď přímo nebo nepřímo disponují se sporným nárokem soukromoprávním. Jako ponechává se stranám, chtějí-li či nechťejí-li nároku vůbec se domáhati nebo proti němu vůbec se brániti, tak i za sporu mohou s nárokem nakládati přímo tím, že nároku toho se zřeknou nebo nárok ten uznají. Mohou však za sporu nakládati s nárokem i nepřímo tím, že subjektivního procesního práva nepoužijí, vzdavše se výslovně nebo mlčky procesuálních prostředků k vítězství vedoucích buď ve směru formálním (obranu, průvody a p.), nebo ve směru věcném (opravné prostředky). Posléze zůstaveno je stranám, by spor v kterémkoliv jeho období uklidili soudním smírem. Ovšem předpokladem, by strany se sporným nárokem mohly v naznačených směrech nakládati, jest, by stranám příslušela volná

disposice s nárokem. Těto podmínky není na př. ve sporech o neplatnost manželství pro překážku veřejnoprávní, kde není ani řeči o nějakých zadatelných právech manželů buďsi po stránce procesuální buďsi po stránce věcné.

III. Výklad procesuálních předpisů.

O výkladu předpisů procesního práva platí povšechně zásady, vytčené v §§ 6 a 7 obč. zák.

Zvláště dlužno se zmíniti:

- 1.) o výkladu historickém,
- 2.) o t. zv. zodpovědění sporných procesuálních otázek ministerstvem spravedlnosti, pokud se týče bývalým nejvyšším soudem,
- 3.) o nálezech nejvyššího soudu,
- 4.) o právu obyčejovém.

K čís. 1. Historický výklad pokouší se vystihnouti pravý smysl pochybné procesuální normy, vraceje se k právním názorům, jež byly vládnoucími v čase vydání zákona a jimiž zejména prodchnuti byli tvůrci zákona. Ovšem nutno při tom postupovati s patřičnou obezřetností a položiti si otázku, zda dotýčný právní názor jest kryt doslovem zákona a vniterní souvislostí příslušných zákonných předpisů. Jestli zákonem jednak vše, s druhé strany však jen to, co v zákoně došlo výrazu, a nikoli, co vyjádřiti bylo snad zákonodárným úmyslem. S řečenou výhradou dlužno při výkladu

- a) jíti po stopách právní normy až ku zřídlu, z něhož vytryskla,
- b) povšimnouti si tvorby zákona.

K písm. a. Četné předpisy procesního práva:

α) jsou převzaty z dřívějšího práva nebo jsou na právo to navázány. Cenným zdrojem pro výklad bude stanovisko, jaké k dotýčné normě zaujala dřívější literatura a judikatura. Při tom však nebudiž přehlédnuto, zda shodná norma staršího práva nenabyla v nové souvislosti odchylného smyslu;

β) jsou vypůjčeny z práva cizího, nájmě z práva německého. Zde platí celkem totéž, co právě řečeno pod písmenem *α*.

K písm. b. V přčetných směrech vykazují však procesní zákony právní věty zcela nové, pro něž není opoty ani v rakouském starším právu, ani v zákonodárství cizím a pro jichž výklad tudíž posavadní literatury a judikatury nelze upotřebiti. Tu jest otázkou, co tanulo na mysli těm, kdož stáli u kolébky práva procesního. Poučení podávají po této stránce t. zv. materiálie k novým rakouským zákonům o civilním procesu (Materialen zu den neuen Civilpro-

cessgesetzen), vydané bývalým c. k. ministerstvem spravedlnosti roku 1897 v knihkupectví Manzově ve 2 svazcích. Obsahují vládní předlohy s vysvětlivkami (erläuternde Bemerkungen), zprávy permanentního výboru poslanecké sněmovny, zprávy permanentní komise panské sněmovny a společné zprávy permanent. výboru a permanent. komise. V nich dočítáme se, která a z jakých důvodů byla jednotlivá ustanovení formulována ve vládní předloze, která a z jakých příčin byla postupem porad pozměněna nebo doplněna a jaké úvahy vedly ke konečné redakci textu zákona.

K čís. 2. T. z v. z o d p o v ě d ě n í o t á z e k (Beantwortung der Fragen). Dříve než došlo k aktivování nového procesního práva, pěstěno soudci všech obvodů vrchních soudů zemských studium nového procesního práva ve společných týdenních schůzích, rozpravných večírcích a zvláštních vyučovacích kursech. Vyskytnuvši se při tom pochybné otázky sebrány a předloženy ministerstvu spravedlnosti, jež v pořadí zákonů a paragrafů buď samo je zodpovědělo nebo dalo je v některých závažnějších případech zodpovědětí plenárním senátem nejvyššího soudu. Tyto právní věty, známé pod označením »zodpovědění otázek«, nemají ráz autentického výkladu, soudce, jako při soukromém právním názoru, má dle svého právního přesvědčení volnost, buď k nim se přidati nebo zaujati stanovisko odchylné. Nedostatkem zodpovědění otázek jest, že nejsou pro ně udány důvody. Nicméně mělo fakticky značný vliv na vývoj procesuální praxe.

K čís. 3. Nález y nejvyššího soudu. O jejich významu platí i pro právo procesní známé všeobecné zásady. Od roku 1901 uveřejňovány nálezy nejvyššího soudu, jež zapsány do knihy nálezů nebo knihy judikátů nebo vůbec byly zásadního rázu, ve sbírce, pořádané nejvyšším soudem pod názvem »Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes in Civil- und Justizverwaltungssachen veröffentlicht von diesem Gerichtshofe. Fortsetzung der von Rudolf Nowak begründeten Sammlung der Entscheidungen des k. k. Obersten Gerichtshofes in Civilsachen, Neue Folge (t. zv. úřední sbírka rozhodnutí). Mimo to uveřejňována rozhodnutí nejvyššího soudu v různých odborných časopisech a soukromých sbírkách rozhodnutí, na př. v rozšířené sbírce Glaser-Unger. Od roku 1919 uveřejňována jsou rozhodnutí čs. nejvyššího soudu ve věcech občanských komisí téhož soudu ve sbírce, mající název »Sbírka rozhodnutí nejvyšších stolic soudních republiky Československé. I. Rozhodnutí nejvyššího soudu ve věcech občanských. — Nákladem Právnického

vydavatelství v Praze, společnost s o. r. Mimo to i v odborných časopisech.

K čís. 4. Právo obyčejové nemá derogativní moci oproti předpisům práva procesního. Mohlo by se tvořiti jen tím, že by soudové, strážci zákona, nešetřili zákona, sporné věci projednávaly. Arciť dotýká se § 271 civ. ř. s. práva obyčejového. Má tu však na zřeteli právo obyčejové, jakožto zdroj práva hmotného, zejména práva obchodního (článek 1 obch. zákona). Od práva obyčejového nutno lišiti t. zv. místní zvyklosti a obchodní zvyklosti. K oněm odvolává se zákon na př. v § 560 c. ř. s. a § 342 exek. ř., k těmto v § 364 c. ř. s.

IV. Místní meze procesního práva.

V právní rozepři přicházejí v úvahu dvě zcela různé otázky, totiž, dle jakého procesního práva má spor v tuzemsku býti projednán a dle jakého občanského práva má spor v tuzemsku býti rozřešen. V onom směru platí zásada, že soud projednává spor dle *lex fori*, t. j. dle procesuálních předpisů, platných v místě, kde soud má své sídlo. V druhém směru, totiž v otázce, zda a pokud lze spor řešiti na základě cizího práva občanského, platí předpisy občanského práva, to jest předpisy materiálního práva civilního, nechť si obsaženy jsou v zákoníku občanském, obchodním, směnečném nebo v jiných zákonných normách (čl. XXX uv. zák. k c. ř. s. a čl. XXI úvoz. zák. k exek. ř.). Dlužno si proto vždy v první řadě jasně uvědomiti, zda jde v pravdě o otázku práva procesního, či o otázku práva hmotného. Tak nejedná se v pravdě o otázku práva procesního, nýbrž o otázku práva hmotného a neplatí tudíž *lex fori* na př. v těchto případech:

1.) způsobilost býti stranou ve sporu a způsobilost ke sporu je důsledkem způsobilosti k právům a k právním činům (§ 1 c. ř. s.). Rozhodným jest proto právo státu, jehož státním občanem strana jest (§ 34 obč. zák.). Než i cizinec, dle práva své vlasti ke sporu nezpůsobilý, smí samostatně (bez zákonného zástupce) spor projednávat, je-li dle zdejšího práva k tomu způsobilým (§ 3 c. ř. s., na př. 21letý státní příslušník republiky Rakouské);

2.) žalovatelnost nároků a promlčení jeho. Nelze však žalovati v tuzemsku z právního poměru neb oprávnění, jemuž tuzemským právem z ohledu veřejného řádu a mravnosti odepřena platnost a žalovatelnost (*jus cogens*; ani cizozemský rozsudek o takovém

právním poměru neb oprávnění nebyl by zde vykonatelným § 81, čís. 4 ex. ř.).

3.) Solemní neboli obřadné náležitosti svědků a listin, t. j. případy, kde platnost právního jednání podmíněna jest zřízením určité listiny nebo přivoláním svědků jistého druhu, posuzující se dle práva občanského (platí zde zásada locus regit actum). Naproti tomu průvodní náležitosti listin a svědků, t. j. jejich průvodní moc a síla bez ohledu na to, zda zřízením listiny nebo přivzetím svědků podmíněna je platnost právního jednání, jsou předmětem úpravy v právu procesním a posuzují se tudíž dle lex fori.

Otázkami čistě procesuálními jsou a) platí pro ně lex fori:

1.) přípustnost procesních úkonů vůbec, tedy jednak otázka, zda věc vůbec na tuzemský soud lze vznést (§ 38 j. n.), jednak přípustnost určitého úkonu za řízení (na př. přípustnost určitého průvodu, opravného prostředku atd.);

2.) způsob procesních úkonů (zda podáním, či protokolárně, zda nutno jednati advokátem, přísežný či nepřisežný výslech svědků a tak dále);

3.) účinek procesních úkonů (na př. vliv nimosoudního doznání na potřebu dokazování, zda zákonná teorie průvodní či zásada volného zhodnocení průvodů, které poklesky mají v zápětí zmatečnost a pod.). Důsledně nařizuje proto zákon (§ 290 c. ř. s.), že nelze proti důkazu, provedenému cizím soudem, namítati, že dle cizozemského práva proveden byl vadně, jen když dle tuzemského práva proveden byl správně. Výjimkou z pravidla rovná se průvodní moc (nikoli jinaký procesuální význam, na př. moc, býti základem rozkazního řízení) cizozemské listiny veřejné tuzemské listině téže povahy, předpokládajíc, že v místě, kde listina zřízena, šetří se vzájemnosti a že listina vykazuje předepsané (diplomatické) osvědčení (§ 293 c. ř. s.).

Lhostejno jest pro platnost řečené lex fori, zda ten který úkon jest částí sporu, v tuzemsku projednávaného, či zda procesuální úkon sám o sobě jako takový (na př. doručení, důkaz) předsevzat tuzemským soudem k žádosti soudu cizozemského. I právní pomoc cizozemským soudům poskytují tuzemské soudy jen ve formách tuzemského práva procesního (§ 39 I j. n.). Výjimkou provéstí lze dožádaný procesuální úkon ve formě, cizozemským procesním právem předepsané, když dožadující cizozemský soud výslovně o to žádá, cizozemské procesní právo toho vyžaduje a tuzemské právo toho nezakazuje (§ 39 II j. n.).

Naopak procesní úkony, jež ve sporu, projednávaném u tuzemského soudu, nutno provést v cizozemsku, lze provést jen dožadáním příslušného soudu cizího (§ 33 j. n.), na př. doručení do ciziny, provedení důkazu, výkon nálezů. Při tom dbáno budiž předpisů o dopisování a styku se soudy cizími (čl. XXX uv. zák. k c. ř. s.). Příslušné předpisy zakládají se na mezinárodních smlouvách, uzavřených bývalým rak. státem a pochybno, zda a jak dalece platí nadále i u nás.

Procesuální práva cizinců před tuzemskými soudy, aťsi sporují se s tuzemci nebo cizozemci, posuzují se v první řadě dle smluv mezinárodních. Jinak platí zpravidla zásada formální reciprocity, t. j. cizincům propůjčují se též práva jako tuzemcům, předpokládajíc, že cizí stát nakládá v dotyčné otázce stejně s tuzemci, jako se svými příslušníky (na př. propůjčení práva chudinského). Výjimkou rozhoduje materiální reciprocity, t. j. nezáleží jen na tom, zda cizí stát stejně měří tuzemcům a svým vlastním příslušníkům, nýbrž dále ještě na tom, zda cizozemským právem skýtají se v cizině tuzemcům tytéž výhody, jako tuzemským právem v tuzemsku cizozemcům. Sem patří otázka, zda cizince lze zprostiti povinnosti ku složení procesní jistoty (§ 57 čís. 1 c. ř. s.), otázka průvodní moci obchodních knih (§ 295 c. ř. s.) a příslušnost dle § 101 j. n. Znám-li totiž cizí právo sudiště, tuzemskému právu neznámé, u něhož tuzemce lze v cizině žalovati, má tuzemský soud postupovati při žalobě proti příslušníku onoho cizího státu, zde podané, tak jako kdyby i tuzemské právo ono sudiště uznávalo, a žalobu u takto příslušného soudu připustiti. Co se týče důkazu vzájemnosti, platí pravidlo, že tuzemský soud, maje pochybnosti, vyšetřuje jako jinou skutečnost i tu, co cizí právo nařizuje a jak se cizí stát zachovává (§ 101 j. n., §§ 293 II a) 295 II c. ř. s.). Výjimkou musí:

- 1.) soud, maje pochybnosti, vyžádati si prohlášení ministerstva spravedlnosti, jímž pak jest vázán (§§ 57, 63 II c. ř. s., § 38 č. 3 j. n.);
- 2.) vzájemnost zaručena býti smlouvami státními nebo vládními prohlášeními, uveřejněnými v ř. zák., resp. ve Sb. z. a n. (§ 79 ex. ř.). Je-li tomu tak, soudce dále pátrati nesmí, pak-li nikoli, nelze šetření vzájemnosti jinak, tudíž vůbec dokázati.

V. Časové meze procesního práva.

Dle čl. I. uv. zák. k c. ř. s. měl civ. řád soudní nabýti působnosti dnem, který nařízením ministerstva spravedlnosti bude stanoven, nejpozději pak prvním dnem třetího kalendářního roku po vyhlá-

šení zákona. Poněvadž ministr spravedlnosti tohoto zmocnění nepoužil a zákon vyhlášen byl dne 9. srpna 1895, vstoupil c. ř. s. v život dnem 1. ledna 1898. Současně s c. ř. s. nabyly působnosti jurisdikční norma, exekuční řád a zákon o soudní organizaci (článek I. uvoz. zákona k j. n., článek I. uvoz. zákona k ex. ř. a § 98 zákona o soudní organizaci). Výjimkou stanoveno v uvozovacím zákoně k j. n. (článek XXIII.), k c. ř. s. (článek LIV. a k ex. ř. (čl. XL.)), že určité články uv. zák. k ex. ř. nabudou působnosti vyhlášením uvoz. zákona k ex. ř. (to jest dne 6. června 1896), určité články uv. zák. k c. ř. s. za šest měsíců po vyhlášení uv. zák. k c. ř. s. (to jest dnem 10. února 1896) a určité články teprve současně s počátkem působnosti j. n., c. ř. s. a ex. ř. Ostatní články uv. zákonů nabyly působnosti dle pravidla § 6 zák. ze dne 10. června 1869, čís. 113 ř. z. počátkem 45. dne po uplynutí dne, kdy německý text dotyčné částky ř. zák. byl vydán a rozeslán (tedy na př. články uv. zák. j. n., nejmenované v čl. XXIII. téhož zákona, nabyly, an tento uv. zákon byl vyhlášen a rozeslán dne 9. srpna 1895, působnosti dnem 20. září téhož roku).

Otázkou jest nyní, zda spor, jenž se započal za působnosti dříve plativšího procesního práva, ale v den působnosti nového procesního práva nebyl ještě ukončen, má se dále provádět a dojednati dle dřívějšího, či dle nového práva procesního. Povšechně budiž podotčeno:

a) mezáleží na tom, kdy založen byl právní poměr, z něhož se žaluje, nýbrž, kdy žaloba byla podána;

b) vyloučena jest povahou procesního práva, jakožto jus cogens dohoda stran, by spor, zahájený za působnosti nového procesního práva, byl projednán dle dřívějšího procesního práva. Vycházeje však z hlediska, že nové procesní právo značí pokrok na prospěch stran, dovoloval zákon, by strany dohodou zabezpečily si výhody nového procesního práva i pro spor, zahájený za platnosti dřívějšího procesního práva, by tedy spory takové za určitých podmínek převedeny byly dohodou stran v řízení nové a by důsledkem toho byly po případě přeneseny na soud dle nové j. n. příslušný, aniž by tím minulo přerušeni promlčení nastavší podáním žaloby (článek XLIX. uv. zák. k c. ř. s.). Přenesení bude nutným, postrádá-li původní soud podle předpisů nového práva předmětné příslušnosti (čl. XX. uvoz. zák. k j. n., čl. II. a XLVII. uvoz. zák. k c. ř. s.), Jinak v otázce shora vyhraněné rozeznává teorie trojí soustavu a to:

1.) soustavu jednotnosti sporu. Této soustavě jest

spor ústrojným celkem navzájem se podmiňujících úkonů stran za součinnosti soudce. Důsledkem této soustavy jest požadavek, by spor veskrze byl projednán a dojednán dle téhož procesního práva a to dle procesního práva, plativšího v čase, kdy strany se sepřely;

2.) soustava jednotlivých procesních období, požadující, by procesní období, zahájené v den působnosti nového práva, bylo dojednáno dle práva dřívějšího, další období však dle práva nového;

3.) soustavu izolovaných úkonů procesních, požadující, by ihned nejbližší příští procesní úkon po působnosti nového práva dle tohoto práva byl proveden.

Přednost zasluhuje soustava jednotnosti sporu. Hoví povaze sporu, jakožto organického celku a nutno dbáti jí všude tam, kde nové a staré procesní právo spočívá na zcela různých základech. Proto také uvozovací zákony k novým procesním zákonům rozhodly se celkem pro tuto soustavu a ji pak v podrobnostech provedly. Co se druhých soustav týče, dlužno poznamenati toto:

K č. 2. Soustavy jednotlivých procesních období lze upotřebiti jen tam a jen potud, kde a pokud staré a nové právo spočívá na témže podkladě, takže kombinace obojího práva v rámci téhož sporu není na pováženou. Uvozovací zákony přiklonily se proto k této soustavě jen zcela vyjimečně v těchto dvou případech:

a) konalo-li se v čase, kdy působiti počal nový c. ř. s., jednání o námitce, sporu zabraňující, na př. o námitce věci pravoplatně rozsouzené, provedlo se toto jednání dle dřívějšího procesního práva. Byla-li pak námitka pravoplatně zamítnuta, projednal a rozhodl se spor ve věci samé dle nového c. ř. s. (čl. XLVII., č. 1 uv. zák. k c. ř. s.);

b) vyneseno-li před působností nového c. ř. s. ve sporu již rozsudek, posuzovalo se období opravného řízení, čítajíc v to i navrácení ku předešlému stavu, dle práva starého, tudíž dle soustavy jednotnosti sporu. Naproti tomu další procesní období, t. j. odpor proti takovýmto rozsudkům žalobou pro zmatečnost řídilo se dle nového c. ř. s. (čl. LI. uv. zák. k c. ř. s.).

K č. 3. Soustava izolovaných procesních úkonů byla by upotřebitelnou pouze tam, kde novým zákonem změnila by se pouze forma ojedinelého procesního úkonu (na př. jednotná formulka přísahy na místě různých konfesionálních formulček dle zákona ze dne 3. května 1868, čís. 33 ř. z., čl. XL. uv. zák. k c. ř. s. K tomu

zákon ze dne 13. července 1922, čís. 223 Sb. z. a n. o přísaze osob bez vyznání). Uvozovací zákony této soustavy v nižádném případě nepoužily. O tom, jak v podrobnostech provedly uvozovací zákony soustavu jednotnosti sporu, lze pomlčeti. Příslušné výklady neobešly by se bez výkladu o jádru bývalého procesního práva, a podjati se této práce bylo by neekonomickým, ježto ode dne působnosti nových zákonů procesních uplynulo již více než 25 let, takže zcela vzácným bude případ, že by dosud nebyl skončován spor, zahájený za působnosti dřívějšího práva procesního.

VI. Písemnictví procesního práva.

Dříve plativší procesní právo zpracováno zejména v díle »Canstein, Lehrbuch des österr. Civilprozessrechtes«.

O novém procesním právu pojednáno soustavně v těchto dílech:

Ott: Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního: Díl I. (1897) část všeobecná, díl II. (1898) část zvláštní, oddělení první: řízení v I. instanci, díl III. (1901) část zvláštní, oddělení druhé: opravné prostředky, mimořádné pomůcky právní, zvláštní řízení. Byla to časově první a zůstala věcně nejdokonalejší práce o novém předmětu. Arciž dlužno při použití tohoto díla bedlivě povšimnouti si napotomních změn zákona. Dílo úplně rozebráno.

Canstein: Das Civilprozessrecht 1907.

Schuster v. Bonott. Das österr. Civilprozessrecht. Systematisch dargestellt. 4. vydání 1907.

Skedl: Das österr. Civilprozessrecht I. Band 1900.

Pollak: System des österr. Civilprozessrechtes, mit Einschluss des Exekutionsrechtes. 2 díly 1903, 1906.

Ullmann: Grundriss des C. P. R. 1900.

Dr. Franz Klein: Vorlesungen über die Praxis des Civilprozesses 1900. Má značnou důležitost zejména proto, že autor byl tvůrcem c. ř. s. Kreslí procesní právo v základních liniích, ale nevyrovnatelným slohem a do vědecké hloubky.

Josef Trutter: Das österr. Civilprozessrecht in systematischer Darstellung (1897).

Dr. Emil Schrutka von Rechtenstamm: Grundriss des Civilprozessrechtes v kompendiu Grundriss des österr. Rechts, vydávaném profesory Fingrem a Franklem, II. svazek, odd. 1, I.

Dr. Ferdinand Pantůček: O organizaci a příslušnosti soudní dle nových zákonů procesních (1897).

Nejnovějším českým dílem jest: Hora, Čsl. civilní právo pro-

cesní. Díl I. Nauka o organizaci a příslušnosti soudů. Díl II. Řízení před soudy první stolice (1923). Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení (1924).

V polštině:

F. X. Fierich: Nauka o civilních soudech a c. ř. s. I. svazek (1897 až 1901), II. svazek (1905).

Włodzimierz Godlenski: Rak. civilní právo.

Z komentářů dlužno uvést:

Ernst Demelius: Der neue Civilprozess, J. N. u. C. P. O. samt Einführungsgesetzen (1902).

Karl Fürstl: Die neuen österr. C. P. Gesetze mit Erläuterungen (1897).

Heinrich Horten: Die J. N. und ihre Einführungsgesetze (1898).

Týž: Österr. C. P. O. (1908); vyšel ze slíbených tří svazků pouze svazek první.

Jakob Wachtl: Erläuterungen zur C. P. O. (1897).

Neumann Georg: Kommentar zu den Civilprozessgesetzen, 2. vydání, 2 svazky (1907, 1908, nejnovější vydání 1913, 1914).

Četné jsou monografie a články v různých odborných časopisech.

Z monografií dlužno zvláště uvést:

Dr. Václav Hora: Odvolání. Podle rak. c. ř. s. (1915).

Týž: Procesní úkony (1907).

Týž: Procesní úprava kolise nároků (1910).

Týž: Über das Berichtigungsrecht im Civilprozess (1912).

Ott: Zur Lehre von den besonderen Verfahrensarten (1903).

Týž: Bemerkungen zu dem Gesetzenwurf betreffend die Änderung von Bestimmungen über die Revision, die Berufung und den Rekurs (1910).

Týž: Die in Oesterreich geplante Beschränkung der Revision (1911).

Týž: Geschichte und Grundlehren des österr. Rechtsfürsorgeverfahrens (1906), v němž přihlíží se i k novému právu procesnímu.

Tilsch: Einfluss der C. P. G. auf das materielle Recht (1901).

Fierich: Unzulässigkeit des Rechtsweges (1912).

Sperl: Vereinbarung der Zuständigkeit (1897).

Týž: Urteile in Versäumnungsfällen (1898).

Petschek: Der Entlohnungsanspruch des Armenanwaltes (1906).

Skedl: Zur Civilprozessreform (1912).

Rinteln: Der Berufungsgrund und der Berufungsantrag (1901).

Přehled písemnictví podává:

Sperl: Systematischer Grundriss der Rechtsquellen, Literatur und Praxis des österr. Civilprozess- und Exekutionsrechtes (1903).

Pro právo Slovenské: Hora, Civ. řád soudní na Slovensku (1922).

Část všeobecná.

Oddělení první.

Předmět sporného řízení.

§ 3. Poměr řízení sporného k řízení trestnímu, k řízení ve věcech veřejné správy a k řízení nespornému.

Předmětem řízení sporného jsou soukromoprávní záležitosti sporné (čl. I. uv. zák. k c. ř. s.). Nepatří tudíž do tohoto řízení:

a) záležitosti trestní a veřejnoprávní, nejsouce záležitostmi soukromoprávními;

b) záležitosti nesporného řízení, nejsouce záležitostmi spornými. Dlužno proto vymeziti řízení sporné oproti:

A) řízení trestnímu, B) řízení správnímu, C) řízení nespornému.

O mezích řízení sporného a nesporného bude pojednáno ve výkladech o řízení nesporném.

A. Poměr řízení sporného k trestnímu.

Řízení trestní odčिňuje bezprávi trestní, t. j. vzepření se právnímu řádu, jež zákonem prohlášeno za čin trestný, řízení sporné odklízuje bezprávi civilní, t. j. střetnutí se dvou osob, jež obě se dovolávají právního řádu a z nichž jedna (žalobce) tvrdí, že faktický stav není ve shodě se stavem právním, druhá (žalovaný) pak prohlašuje, že faktický stav ješt i stavem právním. Arciž může bezprávi trestní býti zároveň bezprávi civilní, opodstatňujíc nejen nárok státu (soukromého obžalobce) na potrestání, nýbrž působíc i změnu a přesun poměrů soukromoprávních a zakládajíc takto nárok, by v oboru soukromoprávním zjednána byla rovnováha, trestným činem neprávem porušená, zejména, by dána byla náhrada škody, trestným činem způsobené. Co ješt bezprávi trestným, stanoví hmotné právo trestní, vymezujíc vyčerpávajícím způsobem skutkové